

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 978-974-01-9485-9

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๕๔

องค์การค้ำของ สกสค. จัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่อง อนุญาตให้ใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน
ทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้ใน
สถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เป็นหนังสือที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำขึ้นสำหรับนักเรียนใช้ในการเรียนรู้และสำหรับครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยคณะผู้จัดทำตั้งรายนามในท้ายเล่ม ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาและด้านการจัดการศึกษา

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับผลงานศิลปะ ทั้งในด้านรูปแบบและการจัดองค์ประกอบ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถประเมินและเสนอความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแก้ไขผลงานศิลปะ ตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการระบุและบรรยายเกี่ยวกับงานศิลปะที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการและบรรลุตตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หากมีข้อเสนอแนะกรุณาแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้หนังสือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณะผู้จัดทำ ผู้มีส่วนร่วมและศิลปินที่เอื้อเฟื้อภาพผลงานศิลปกรรมเพื่อการศึกษา มา ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑ รูปแบบและแนวคิด	๑
บทที่ ๒ สื่อวัสดุ เทคนิค และเรื่องราว	๗
บทที่ ๓ ภาพลักษณ์ของตัวละคร	๑๕
บทที่ ๔ งานทัศนศิลป์กับสื่อโฆษณา	๒๗
บทที่ ๕ เส้นทางทัศนศิลป์จากอดีตสู่ปัจจุบัน	๓๓
บทที่ ๖ แนวคิดและมุมมองการออกแบบงานทัศนศิลป์	๔๘
บทที่ ๗ ทักษะการดูงานและการวิจารณ์งานทัศนศิลป์	๕๕

ความคิดรวบยอด

ความรู้ ความเข้าใจรูปแบบและแนวคิดในงานทัศนศิลป์

ความคาดหวัง

อธิบายเกี่ยวกับทัศนธาตุด้านรูปแบบและแนวคิดของงานทัศนศิลป์และการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้รูปแบบและแนวคิดของตนเอง

รูปแบบงานศิลปะที่น่าสนใจ

ศิลปะ คือผลผลิตของกระบวนการสร้างสรรค์งาน ที่ใช้การจัดวางส่วนประกอบต่างๆ ในภาพ เพื่อดึงดูดใจต่อผู้ดูหรือผู้ที่ได้พบเห็น ศิลปะเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกในเชิงของการสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับดนตรี และวรรณกรรม ศิลปะเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในต้นศตวรรษที่ ๒๐ และศิลปะได้ถูกแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

ศิลปะที่ถ่ายทอดในลักษณะเหมือนจริง (Realistic)

เป็นศิลปะที่มีความเหมือนจริง มีคุณค่าและความงามอย่างสมบูรณ์แบบ

ภาพชื่อ แม่พระ (Madonna delle Arpie)

โดย แอนเดรีย เดล ซาร์โต (Andrea del Sarto)

Madonna delle Arpie เป็นรูปแบบของภาพจิตรกรรมที่มีความงดงามสมบูรณ์แบบ ในยุคเรอเนซองซ์ เป็นภาพของร่างแม่พระอยู่กึ่งกลางระหว่างเซนต์จอห์นทั้งสองข้าง ทั้งซ้าย และขวา เบื้องหลังของภาพมีเมฆหมอกโปร่งแสง การจัดองค์ประกอบของภาพใช้การจัดภาพแบบสมดุลกันทั้งสองข้าง

ภาพชื่อ บทเรียนดนตรี (The Music Lesson)

โดย เฟรดเดอริก เลทตัน (Frederic Leighton)

เป็นภาพวาดสีน้ำมันแบบเหมือนจริง เน้นการจัดภาพแบบสมดุลในลักษณะสามเหลี่ยมหน้าจั่ว โดยให้หญิงสาวและเด็กอยู่กึ่งกลางของภาพ เน้นแสงเข้าด้านหน้า เพื่อแสดงรายละเอียดที่ใบหน้า นิ้วมือ เครื่องดนตรี และลวดลายของเสื้อผ้าของคนทั้งสอง โดยให้พื้นหลังมืดในบางส่วน เป็นภาพที่น่าเสนอเรื่องราวของสองพี่น้อง โดยพี่สาวเป็นผู้สอนวิธีเล่นดนตรีให้น้องสาว วรรณะสีเย็นสร้างบรรยากาศของภาพให้ดูสงบราบเรียบและแฝงด้วยความงดงาม

ภาพจาก www.worldgallery.com

ศิลปะที่ถ่ายทอดในลักษณะเป็นรูปธรรม (Objectivist)

เป็นศิลปะที่ถ่ายทอดรูปแบบที่ชัดเจน มีเป้าหมายและมีความหมายอาจเป็นศิลปะที่มีเรื่องราว หรือศิลปะที่สามารถจับต้องได้

ภาพชื่อ โลกของคริสตินา (Christina's World)

โดย แอนดรูว์ ไวเอท (Andrew Wyeth)

เป็นรูปแบบของภาพจิตรกรรมเหมือนจริง (Realist Style) ของศิลปินชาวอเมริกันในศตวรรษที่ ๒๐ เขาถ่ายทอดภาพเป็นเรื่องราวของหญิงสาวร่างกายพิการ ที่พยายามคลานไปสู่บ้านที่อยู่บนเนินทุ่งหญ้า เธอใช้แขนทั้งสองยันพื้นเพื่อพยุงตัวไปยังเป้าหมายที่ยังอยู่ห่างไกล

ด้วยความยากลำบาก แอนดรูว์ใช้รูปแบบการจัดภาพที่วางให้ร่างของหญิงสาวเป็นจุดสนใจของภาพ เพื่อนำสายตาไปสู่บ้าน โรงนาและยังข้างบนเนินทุ่ง แสดงแสง-เงาที่ชัดเจนในบริเวณแขนและลำตัว เพื่อเน้นน้ำหนัก (Value) ให้สะท้อนถึงความพยายามของเธอที่จะถึงร่างของตนเองสู่เป้าหมาย บริเวณ (Space) รอบๆ ของหญิงสาว ไม่มีอะไรนอกจากพื้นหญ้าสีน้ำตาล และท้องฟ้าสีเทาบางที่สะท้อนให้เห็นความอ้างว้างเดียวดาย

ภาพชื่อ ศิลปะสามมิติบนพื้นผิวถนน (Lava burst in Germany)

โดย เอ็ดการ์ มุลเลอร์ (Edgar Mueller)

สร้างขึ้นเพื่อฉลองงานแข่งขันวาดภาพบนถนนนานาชาติ ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี ที่ประเทศเยอรมัน เป็นการวาดภาพโดยใช้พื้นผิวถนนในเมืองเป็นทิวทัศน์ขนาดใหญ่ ให้มีลักษณะเป็นสามมิติ จำลองเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของโลก เพื่อให้ผู้คนที่เดินผ่านไปมาสนใจ การจัดองค์ประกอบของภาพเน้นการวาดภาพที่แสดงระยะและความลึก โดยใช้ เส้น สี รูปร่าง รูปทรง เพื่อสร้างบรรยากาศให้มองเห็นความตื่น - ลึก

ศิลปะที่ถ่ายทอดโดยใช้หลักการจัดในเชิงทฤษฎีสัมพัทธ์ (Relativist Position)

เป็นศิลปะที่ถ่ายทอดรูปแบบโดยใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง สี การผสมผสานและการตัดทอน เพื่อสะท้อนความคิดและความรู้สึก

ศิลปะภาพคนเหมือนชื่อ Olga Klokova

โดย ปาโบล ปิกัสโซ (Pablo Picasso)

เป็นการวาดแบบลดตัดทอน รูปร่าง แสดงออกแต่ส่วนที่สำคัญ ด้วยเส้นโค้ง เส้นตรง เส้นทแยง และระบายสีแบบให้รู้สึกกว้างขวางหรือหลวมกันเป็นภาพนามธรรม (Abstract) เป็นภาพภรรยาชาวรัสเซียของปิกัสโซ แต่งกายด้วยเสื้อแบบสเปน

ภาพจาก www.instituto-picasso.com

ภาพชนะเลิศรางวัลที่ ๒ การประกวดภาพวาดประกอบหนังสือภาพ รางวัลนอมมา Asia/Pacific Culture Center for UNESCO ครั้งที่ ๑๑ ปีที่ ๑๙๙๙ ชื่อ Thin Soldier
โดย เฟอ์-ดิเนนด อาร์ ด็อกโตเลโร (Ferdinand R. Doctolero)

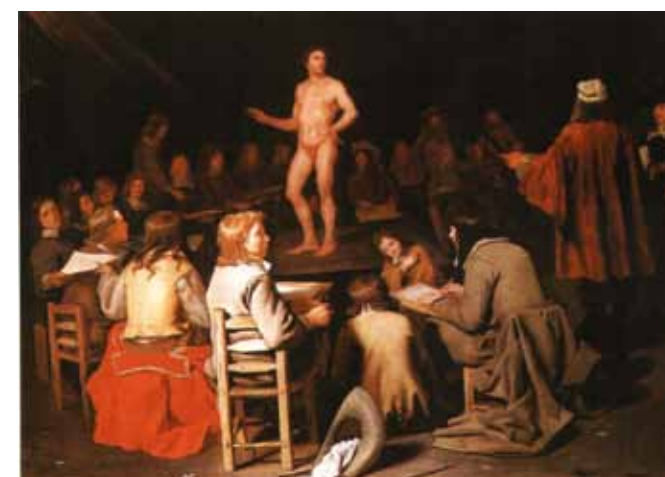
เป็นภาพแสดงการใช้เส้นและรูปร่าง โดยลักษณะของเส้นคดโค้ง งอ ในมิติของการเคลื่อนไหว เพื่อสื่อถึงมวลอากาศที่กำลังก่อตัวเป็นพายุ ด้านซ้ายมือเป็นภาพทหารร่างผอมขี่ม้าผอมสีส้ม ด้านขวาเป็นต้นไม้ที่มีกิ่งใบร่วงตามกระแสลม การใช้สีแสดงน้ำหนักอ่อนแก่ของท้องฟ้า ตัดกับสีน้ำตาลของพื้นดินและต้นไม้ ดุลยภาพของภาพทั้งซ้าย - ขวาเท่ากัน สามารถแบ่งภาพออกเป็นสองส่วน หรือแบ่งออกเป็นสองภาพได้เท่ากัน เรื่องราวของภาพเป็นเรื่องของทหารอดโซ่ที่เดินทางท่ามกลางความแห้งแล้งและกำลังจะเผชิญหน้ากับพายุ

คำศัพท์ทางทัศนศิลป์

คำศัพท์	ความหมาย
Realistic	การถ่ายทอดตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นร่างกายมนุษย์ วัตถุจริง หรือทิวทัศน์
Objectivist	การถ่ายทอดศิลปะที่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความหมาย หรือเป็นเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ
Value	ระดับน้ำหนักความเข้ม และความจางของสีที่ไล่จากน้ำหนักที่เข้มสุดไปสู่อ่อนหรือจางจนเกือบจะขาว
Space	บริเวณพื้นที่ว่าง
Relativist Position	การถ่ายทอดศิลปะที่มีการจัดวางส่วนประกอบ เช่น เส้น รูปร่าง รูปทรง สี ให้เชื่อมโยงผสมผสาน หรือตัดทอน เพื่อสะท้อนความคิด
Abstract	ศิลปะนามธรรม ที่ถ่ายทอดความเป็นจริงบางส่วน หรือละทิ้งรูปแบบจริงทั้งหมด คุณค่าของงานเน้นที่การจัดวางโครงสร้างภาพ การใช้สี เทคนิค และเรื่องราว

กิจกรรมการเรียนรู้

- เลือกภาพด้านล่าง แล้ววิเคราะห์รูปแบบของทัศนธาตุและแนวคิดของงานศิลปะชิ้นนี้ นำเสนอเป็นรายงาน พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน
- เลือกออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปะรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

ภาพชื่อ ห้องวาดภาพ (The drawing class)
โดย ไมเคิล สวีท (Michiel Sweets)

ภาพชื่อ สีแห่งพรสวรรค์ (Gift of color)
โดย บรูซ ทรีโลร์ (Bruce Treloar)

คำแนะนำ
สำหรับครู
ในการประเมินผล
การเรียนรู้

การตรวจสอบการปฏิบัติงาน และการเรียนรู้ตามองค์ประกอบ
ของระดับคุณภาพการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์การประเมินด้านต่างๆ
ดังตัวอย่าง

ระดับคะแนน				
ด้าน	๑	๒	๓	๔
ความรู้ (๔ คะแนน)	รู้จักรูปแบบและแนวคิด ในงานทัศนศิลป์	อธิบายรูปแบบ แนวคิดที่ปรากฏ ในงานทัศนศิลป์ได้	วิเคราะห์รูปแบบของ การจัดวางทัศนธาตุ และแนวคิดใน งานศิลปะได้อย่าง ง่าย ๆ	สร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ในรูปแบบที่ชอบ ใน เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ สังคมไทยในปัจจุบัน
กระบวนการคิด (๔ คะแนน)	รับรู้รูปแบบ และ แนวคิดที่ปรากฏ ในงานทัศนศิลป์	คิด และหามุมมอง ของรูปแบบและ แนวคิดในงาน ทัศนศิลป์	วางแผนนำทัศนธาตุ เพื่อออกแบบงานศิลปะ ของตนเอง	ออกแบบงานศิลปะ เพื่อถ่ายทอดรูปแบบ โดยใช้ทัศนธาตุในการ จัดภาพตามแนวคิด
ทักษะความคล่อง (๔ คะแนน)	จัดวางทัศนธาตุตาม รูปแบบอย่างง่าย ๆ ได้	สร้างภาพโดยใช้หลัก การจัดวางทัศนธาตุ เพื่อให้เกิดรูปแบบ และเรื่องราวได้	ถ่ายทอดงานศิลปะใน รูปแบบของตนเอง โดยใช้หลักการจัดวาง องค์ประกอบศิลป์	มีการพัฒนาการ วาดภาพอย่างต่อเนื่อง
รู้คุณค่า (๔ คะแนน)	รับรู้คุณค่าของ งานทัศนศิลป์ ในรูปแบบต่างๆ	เห็นประโยชน์ใน การนำรูปแบบงาน ทัศนศิลป์ ในการ ถ่ายทอดเรื่องราว	เข้าใจแนวคิดของ ศิลปินที่น่าหลักการ จัดองค์ประกอบมาใช้ สร้างสรรค์งานศิลปะ	ชื่นชมความสามารถ ของศิลปินที่คิดค้น รูปแบบเพื่อถ่ายทอด เรื่องราวในงานทัศนศิลป์
ค่านิยม (๔ คะแนน)	ปฏิบัติงานตามที่ครู มอบหมาย	ใส่ใจในการปฏิบัติงาน ตามที่ได้รับมอบหมาย	มีการคิดและตัดสินใจ อย่างเป็นระบบ	มีส่วนร่วม ในการทำงานกลุ่ม

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก	=	๔ คะแนน
ดี	=	๓ คะแนน
พอใช้	=	๒ คะแนน
ปรับปรุง	=	๑ คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
๑๘ - ๒๐	ดีมาก
๑๕ - ๑๗	ดี
๑๑ - ๑๔	พอใช้
๐ - ๑๐	ปรับปรุง